

Отело, Арапинот на Валона

Наслов на оригиналот
Ben Blushi
Otello, Arapi i Vlorës

© Ben Blushi & MAPO editions Tiranë, 2011

Libri është botuar për herë të parë në shqip nga UET Press & MAPO Editions, me titull *Otello, Arapi i Vlorës* dhe autor Ben Blushi. Ky botim është përkthyer dhe publikuar sipas marrëveshjes me UET Press. Autori ka të drejtën e tij për t'u identifikuar si krijues i kësaj vepre. Сите права се задржани.

© of the translation: S. Fischer Foundation by order of TRADUKI

© Антолог, Скопје, 2017
(македонско издание)

Ниту еден дел од оваа книга не смее да биде препечатуван, умножуван или објавуван во која било форма или на кој било начин во печатените и во електронските медиуми без посебна дозвола од издавачот.

Отело, Арапинот на Валона

Бен Бљуши

превод од албански
Сотир Ристо

Антилоп

Библиотека
Бранови
книга 153
Скопје, јануари 2017
Главен уредник
Жарко Кујунџиски
Одговорен уредник
Валентина Кујунџиска
Графичко уредување
Ана Андроска
Лектура
Кристина Велевска

Издава
Антолог
ул. „Горѓи Пулевски“ бр. 29 лок. 1, Скопје
тел. / факс (02) 3201 007
contact@antolog.mk
Жиро сметка 300000003674784
„Комерцијална банка“ а.д. Скопје
ЕДБ 4080014541495

Печатница Графоден
ул. „Тодор Чангов“ 19/1, Скопје
Тираж 800

Printed in Republic of Macedonia

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека
„Св. Климент Охридски“, Скопје

821.18-31

БЉУШИ, Бен

Отело, Арапинот на Валона / Бен Бљуши ; превод од
албански Сотир Ристо. - Скопје : Антолог, 2017. - 352 стр. ; 20 см
(Библиотека Бранови ; кн. 153)

Превод на делото: Otello, Arapi i Vlorës / Ben Blushi

ISBN 978-608-243-193-2

I. Blushi, Ben види Бљуши, Бен

COBISS.MK-ID 102403338

Библиотека
Бранови

~

Бен Бљуши
Отело, Арапинот на Валона

роман

*На Наџалија, на Ник и на Давид им подарувам кукла
со која можат да играат кога ќе пораснат.*

1

Отело првпат стагна во Валона кога умре Ѓерѓ Балша. Беше жежок јулски ден и песокта на брегот се трошеше како брашно под неговите црни нозе. Тој беше роден во пустина, каде што песокта беше потврда затоа што веќе илјада години ниту едно море не ја мекнееше со своите води, па таа се сушеше.

Отело доаѓаше од сушата.

Неговото семејство беше големо затоа што луѓето во пустина се множеа многу брзо за да можат да се соочат со природата. Тој имаше тринаесет браќа и сестри, кои се хранеа многу малку и многу лошо, а кога не се хранеа, умираа, се сушеа како дрвја без корења. Пред тој да си замине од дома, на неговите родители им умреа шест деца. А за да не умре и тој, тие го имаа продадено. Кога си одеше, татко му му рече: На човекот му требаат вода за да се искапе и сонце за да се исуши. Тој што живее само со сонце станува акреп, тој што живее само со вода станува риба, јас те изведов на сонце, но ако сакаш да живееш, водата треба да ја најдеш самиот. Кога таткото зборуваше, браќата и сестрите скокаа и песокта се креваше во воздух, како прав што го покриваше минатото. Мајка му плачеше и Отело ѝ рече: Зошто плачеш, јас се спасувам! Мајката ги избриша солзите и, додека ја протресуваше правта што ѝ паѓаше врз очите, му пикна в џеб една шамија.

Земи ја и дај ѝ ја на својата жена, му имаше речено. Мене ми ја даде татко ти кога се зе довме.

Отело ја имаше видено таа шамија уште од денот на своето раѓање, мајка му си ја врзуваше на долгата коса, која ѝ паѓаше врз дојката кога тој цицаше, и кога млекото ќе му протечеше од устата, мајка му го бришеше со шамијата. На Отело му се чинеше како да се храни од влажни рибини усни. Велеа дека таа шамија е света затоа што била натопена со срца на девојки уште од пред триста години, пред да се роди Отело; една маѓепсница му ја имала извезено на својот син, кој бил заљубен во една своја братучетка, која, пак, не го сакала. Синот на маѓепсницата ја ставил шамијата под перницата на девојката и таа го засакала уште следниот ден, па, така, се зеле. Девојката била многу убава, синот бил камилар. Додека тој одел со карваните, девојката го чекала, спиела со шамијата, која ја врзувала на својата долга коса, за која велеле дека никогаш ја нема потстрижено. Маѓепсницата велела дека ниту една жена нема да го изневери својот маж сè додека ја има шамијата. Но, еден ден, дувнал голем ветер, кој продолжил три дена без престан и ги кренал до небото шаторите заедно со чиниите, душеците и со малите деца. Песокта го покрила селото и шамијата, која се одврзала од главата на девојката, се изгубила во пустината. Од тој ден, девојката веќе не го сакала својот маж и почнала да се допира со други мажи, кои ги пикала дома ноќе, кога камиларот одел да ги храни камилите. Кога на камиларот му рекле дека жена му го изневерува, тој ја убил и ѝ ја расфрлил косата по пустината. Под месечевата светлина, изгледал како некој што ја посејува пустината со кадрички; откако не му останало ниту едно влакно коса по прстите, камиларот ги намачкал рацете и телото со крв и легнал на песокта офкајќи од јад. Жедните камили се насобрале врз него и почнале да ги лижат дело-

вите од неговото тело, натопени со крвта на мртвата жена. Камилите се освежиле, а тој горел.

Ова беше најубавата приказна од детството на Отело; еднаш, една од неговите сестри ја имаше врзано шамијата на вратот и му рече: Ме сакаш? Не, ѝ одговори Отело. Но зошто татко ја сака мајка, го праша сестрата. Затоа што мајка и татко не се брат и сестра, ѝ рече Отело. Сестрата тогаш се смееше, а по една недела умре. Кога ја погребаша, Отело ја зеде шамијата на мајка си, ја натопи во млеко од камили и ја исцеди врз гробот на сестрата. Тој често помислуваше дека мајка им им ја раскажува на децата приказната за шамијата затоа што сака тие да растат со чувството на должност да се сака некого, а најдобриот начин љубовта да се претвори во должност е да ја поврзеш со некаква казна, која ќе те стигне ако веќе не љубиш или ако веќе не можеш да љубиш, како што им се случило на девојката со долгата коса и на камиларот. Особено кога природата ти дава многу малку можности да ја сакаш, лекцијата за задолжителната љубов е неопходна. Децата на пустината имаа многу малку предмети кон кои можеа да изградат постојано чувство. Монотонијата е најголемиот непријател на љубовта, а пустината е монотона затоа што е сиромашна со животни, дрвја, цвеќиња и со бои од кои можеш да ги избереш поубавите и после да ги сакаш повеќе од другите. Со изборот на она што го сакаш, меѓу нештата или луѓето што не ги сакаш, ги учиш својата душа и тело да се посветат на нешто, кое, откако ќе помислиш дека ти треба, можеш да го сакаш, а ако решиш да го сакаш, се обидуваш да го земеш; а ако го земеш, се бориш да го браниш; а ако го браниш, принуден си да го чуваш затоа што, ако не го чуваш, го губиш. Во пустината во која беше роден Отело имаше многу малку нешта што можеше да се изгубат, но и ако се изгубат, не беа незаменливи. Шамијата претставуваше исклучок и Отело мислеше дека таа е загубена за некој друг

да ја најде, затоа што луѓето од пустината имаат потреба да ја наоѓаат љубовта, сè додека немаат можност да ја култивираат внатре во себе, во својата душа. Затоа, љубовта е исклучок од сите предмети и од сите други нешта, затоа што љубовта е единственото нешто што се губи, затоа што во овој свет ја има во мали количини. Камилата, напротив, не се губи затоа што нема шумје и, каде и да оди, се гледа; детето не се губи затоа што нема море и, каде и да оди, се наоѓа; родителите не се губат затоа што немаат причина да си одат, затоа што каде и да одат, децата ќе ги најдат; песокта секако дека не се губи затоа што никаде каде што ќе одиш нема вода и песокта не се топи; сонцето не се губи затоа што и ноќе неговата дамка ти се лепи на кожата; себството не се губи затоа што неговата сенка те следи во секој кош од пустината, дење и ноќе, и затоа никој никогаш не се има изгубено себеси. Во пустината сè се наоѓа, па и шамијата што се изгубила беше пронајдена од еден друг маж, така што поминуваше од рака на рака, па заврши до Отело. Тој ја користеше само за да си ја избрише потта, затоа што беше мал и затоа што во неговото тело уште немаше место за нешто големо како љубовта. Кога мајка му му ја даде шамијата, тој ја погледна во очи и ѝ рече: Ако ја земам шамијата, ти веќе нема да го сакаш татко ми. На мајка му ѝ се насмеаја очите откако престана да солзи и му ја стави раката на главата велејќи му: Шамијата мене веќе не ми дава љубов, сега јас го сакам таткото на своите деца, а не својот маж, затоа шамијата веќе не ми користи. Шамијата ја открива љубовта, но не ја храни, ти треба да ја однесеш таму каде што има љубов и кога нема шамија. Вистинската жена ќе ја најдеш откако ќе ја изгубиш шамијата.

Отело не разбра што му кажа мајка му, но времето кога тој ќе има потреба за жена се чинеше толку далечно што не вредеше да доцни и одново да си поставува прашања. Луѓето од пустината велеа дека патот се наоѓа одејќи, па тој не

прашуваше повеќе, туку ја стегна шамијата во џеб, ја бакна мајка си и замина. По него, од пустината се накрена прав и го збриша целото негово семејство.

Кога го купија, Отело го однесоа во Венеција. Богатите одамна купуваа мажи, жени и деца од пустината, кои ги држеа за да им ги извршуваат работните задачи, да им ги товараат бродовите, да ги чистат таверните и да им градат големи згради, кои после ги сликаа со разни бои. На почетокот, насликаните сидови на Отело му изгледаа како шарените шамии на жените од пустината кога се мажеа, за чии бои жените велеа дека, испреплетени една со друга, ги претставуваат крвта, небото, водата, лебот, земјата, ноќта и морето. Боите што се употребуваа на облеките во пустината главно беа белата и зелената, белата за пустината, а зелената за вегетацијата, иако во пустината немаше ни дрвја ни цвеќе, додека во Венеција по сидовите сликаа повеќе луѓе, а помалку цвеќиња. Кога Отело праша кои се тие луѓе што се смеат, плачат, јадат овошја или држат долги сабји, му беа рекле дека се борци или ангели со своите жени. Борците секогаш беа облечени и високи, ангелите беа мали и голоноги, додека жените најчесто беа ем голоноги ем гологради.

Освен својата мајка, Отело никогаш немаше видено гола жена сè до дента кога влезе во куќата на Албано Контарини, во трпезаријата, каде што седеше една бела жена со дебели потколеници и со ракави спуштени над една црвена комода. Комодата изгледаше штотуку бојосана со крв од камила. Нејзините големи и надуени гради излегуваа напољу од една сина ткаенина, која ѝ се протегаше до нозете и после ѝ паѓаше на земја, а еден нејзин крај не се гледаше оти беше покриен од рамката украсена со жолти длабоки бранови, нешто што кажуваше дека ова е важна слика, оти луѓето во Венеција ја одредуваа љубовта кон умерените според цената на ковчегот и на рамката. На Отело му се причини дека жената чека некој

да ѝ го тргне платното, па после да се облече како и сите други луѓе, колку е несреќна, помисли тој во себе, ја имаат оставено соблечена засекогаш, иако таа секако дека не се појавува секогаш така пред мажот и пред своите деца. Уште повеќе што во Венеција времето почесто беше студено и таа не можеше така да стои. Ова беше само еден ден од животот на таа жена, на која, по смртта, ѝ го имаа одземено правото да се облече. Жената беше бабата на Албано Контарини и, кога доаѓаа луѓе на посета, таа ги гледаше со своите насмеани очи и изгледаше како да им вели: Ако ме поканите, можам да се облечам, но вие не ме поканувате затоа што не сакате да се облечам. Во суштина, на нејзиното лице немаше револт, туку молба, блага молба што нејзиниот внук, Албано Контарини, не ја слушаше затоа што, како и сите богати од градот, ги држеше семејните луѓе закачени по сидовите. Во другите соби имаше други луѓе, семејни пријатели, братучеди, тетки, чичковци, дедовци и прадедовци, кои биле војници, свештеници или трговци, кои без да трепнат земаа учество во промената на светот на Албано Контарини. Тие беа таму за да сведочат дека Албано Контарини е човек што знае од каде доаѓа, иако времињата беа тешки за да се знае каде се оди. „Каде се сите овие луѓе?“, праша еднаш Отело. Сите се умрени, затоа ги сликаме, за да ги паметиме, му беа одговориле. Во пустината луѓето не ги сликаа затоа што оживуваа и татко му велеше дека човекот не треба да го слика човекот затоа што така го повикува од дното на земјата. Умрените живеат со умрените, а живите со живите, велеше татко му.

Една од задачите на Отело беше да ги брише умрените од правта на годините. Тој не се плашеше, но му се чинеше дека нивната смрт е заразна; навистина, смртта беше една заразна болест на човекот, сите луѓе умираа, но сите не умираа на ист начин или од иста причина, затоа смртта доаѓаше по различни патишта. Отело не знаеше од што имаа умрено луѓето што тој

ги бришеше со сува крпа. Беа умрени од старост, од колера, од срце, или беа убиени од непријателите, од ограбувачите или од домашни луѓе што сакале да им го одземат богатството? Или можеби од љубомора или поради неверство? Во Венеција жените беа разголени во присуство на други мажи, така што тој имаше видно жени што излегуваа на улица и, кога се среќаваа со мажите, се бакнуваа со нив. Тој ќе ја убиеше бабата на Албано Контарини да му беше жена, како можеше да биде соблечена така пред непознати луѓе, кои, кога пиеја вино, ги гледаа со навлажнети очи нејзините невидливи делови, а особено оние делови каде што ткаенината беше поднадуена и потенка, некаде помеѓу нејзините полнички нозе. Можеби Отело ќе ја убиеше и својата мајка да беше разголена на таков начин среде пустината кога поминуваа камилите и кога мажите ги покриваа главите со волнени шалови за да не ги удира сонцето. Сепак, можеби и не би ја убил затоа што татко му сигурно никогаш не би ѝ дозволил на мајка му така да се соблече или по прво самиот тој би ја убил. Сепак, на Отело му се допаѓаше бабата на Албано Контарини. Не беше убава, но беше мила. Кога ѝ се приближуваше, неговата црна рака се претвораше во инка, со која ги впиваше, не само сета прав од нејзините нозе и гради, туку и малите влакна, кои се гледаа одблизу и кои другарите на Албано Контарини сигурно не ги забележуваа од далечината на масата на која јадеа. Бабата неверојатно гледаше на сите страни. Отело седеше пред неа и таа го гледаше во очи. Потоа, тој одеше десно, а таа уште го гледаше. Лево, исто така, седнуваше на земја, речиси на истото место каде што требаше да заврши сината ткаенина, и пак таа го гледаше со истите очи, кои изгледа беа направени за да го гледаат само човекот што ја гледаше во тој миг. Отело ја земаше крпата и ја поминуваше внимателно по образите, по усните, по челото и по пуштената коса. Никогаш не ѝ ги имаше избришано очите и затоа тие беа почнале да

го губат сјајот и да се брчкаат, па тој почесто се грижеше и го чистеше нејзиното тело, барем двапати неделно, и така ѝ ги ублажуваше брчките, кои повеќе се создаваа од правта отколку од возраста. Жената имаше тело на девојка и очи на старица и Отело мислеше дека, да беше жива, ќе имаше тело на старица и очи на девојка, затоа што да беше облечена, можеби ќе старееше побрзо. Но, да беше облечена, ќе беше посреќна и очите ќе ѝ беа побистри и помлади.

Посегнувајќи по долгите нозе на бабата, еден ден Отело се испоти и црната пот од неговата кожа остави трага на образот на жената. Отело ја истри силно со прстот, но дамката се раздолжи и почна да изгледа како црта. Отело се повлече и ја погледна бабата оддалеку. Цртата изгledаше како трага од нокот. Така ѝ се правеа образите на неговата сестра, пред да умре, секогаш кога ќе се степаа, а тој ѝ ги пикаше ноктите в лице за да ја победи. Сестрата плачеше, а раната ѝ остануваше отворена неколку недели, иако оддалеку не се забележуваше многу затоа што таа имаше црни образи. Додека бабата на Албано Контарини беше бела и сега изгledаше како да ја имаат истепано по смртта. Отело почувствува дека се испоти под пазувите. Големата слика му се зголеми и очите му се подуја. Што ќе направи Албано Контарини кога ќе види дека му ја нагрдил бабата? Можеби ќе го истепа или, уште полошо, ќе го избрка од дома. Но кој во Венеција ќе купеше повторно едно црно дете за кое се шири глас дека ги нагрдува умрените оставајќи им траги од нокти на лицето? Отело почна да се тресе. Никој немаше да поверува дека таа дамка е направена од неговата пот, а не од ноктите. Во паника ја извади шамијата што му ја даде мајка му. Таа беше сува и бела. Отело плукна за да ја навлажни и се доближи до бабата, ја истри по оштетениот образ и се оддалечи. Дамката беше истенчена и сега изгledаше како влакно од коса што останало таму и не сака да падне долу. Внатре

во сликата немаше рака што би можела да се помрдне за го тргне влакното затоа што рацете на бабата не се движеа, не од една причина, од пред речиси сто години. Отело ја истри уште неколку пати, но цртата не исчезнуваше. Бабата го гледаше со смиреноста на човек кого го дотеруваат по долго време. Таа не чувствуваше болка затоа што шамијата на Отело беше мека и свежа, а бабата го имаше заборавено задоволството на водата затоа што секогаш ја чистеа со сува крпа. Отело ги отвори тешките завеси на собата и утринска чиста светлина се разлеа врз жената. Нејзините очи се исполнија со сонце, но не се помрднаа и не сменија боја, додека цртата се затемни, како и секоја рана што ја впива светлината побрзо од кожата. Цртата беше рана и не беше кожа, затоа се менуваше, затоа што нејзината намера, како и намерите на секоја рана, беше еден ден да стане кожа. Отело ги затвори завесите, но цртата сè уште беше таму. После ги затвори очите и, кога одново ги отвори, цртата повторно беше таму, бледа и тенка, но многу видлива, како и секоја трага што денешнината ја остава врз минатото, што движењето ја остава на она што е замрзнато, што мускулот ја остава врз отокот, што сеќавањето ја остава на заборавот, што животот ја остава врз смртта, што живиот ја остава врз умрениот. Отело остави трага вез умрен. Дојде од пустината за да се спаси од смртта, а тука извади од смрт една жена што не ја познаваше. Но ова беше дело што тој не сакаше да го направи, беше невнимание, затоа што се случува да спасиш некого од смртта и кога не сакаш или кога си невнимателен. Ако Албано Контарини го прашаше, тој ќе му побараше прошка што ја извади баба му привремено од смртта, затоа што сигурно Албано Контарини не сакаше неговата баба да излезе од замрзнатоста или да оживее и да се поврзе со светот преку една трага што острата кожа на Отело ја имаше оставено на нејзиниот образ. Во меѓувреме, бабата беше блага како некое заборавено суштество што го допи-

раат по сто години, дамката ја имаше направено почовечна, но во исто време и повешта, а можеби и поубава, затоа што доби нешто што го немаше: едно движење – дамката беше единствениот дел од неа што се движеше и затоа беше убава. Тој ќе му рече на Албано Контарини, кој беше нејзин внук, но и сопственик, дека сликата сега е поубава. Ќе му се извини што му ја има разубавено бабата.

Со такви мисли, додека се тресеше од страв, Отело реши да ѝ се приближи и уште еднаш да се обиде да ја избрише цртата, но зад неговиот грб се слушнаа чекори и тој избега со трчање за да не го најдат како разубавува или нагрдува мртовец, затоа што и двете работи не му беа дозволени. Влезе во својата соба и легна на креветот.

Чаршафот се натопи со пот и на него се појавија црни линии што формираа квадрати, а таму каде што чаршафот се туткаше правеа обрачи. Но, за разлика од образот на бабата, чаршафот можеше да се пере, а по перењето немаше да има траги од неговата пот. Се сети на светата шамија и ја извади од џебот. Таа беше влажна од неговата плунка и извалкана од нозете на бабата. Ја отвори и во средината виде црна тенка линија со големина на линијата што ја имаше бабата. Бабата остави трага од својот образ на шамијата, додека шамијата остави трага на нејзиниот образ. Кожата на Отело беше и на шамијата и на образот. Отело го фрли чаршафот на под и заспа покриен од својот страв.

Таа ноќ пријателите на Албано Контарини се собраа како и обично. Ги наполнија чашите со вино и седнаа пред бабата. Разговараа долго за Турците, за стоката што беше почнала да доцни поради војните, но и поради пиратите и чумата во неколку пристаништа на Средоземјето. Разговараа и за купувањето на островот Крф и за внатрешните работи на Венецијанската Република, која, како што велеа тие, ќе има

монопол на море сè додека Турците немаат под контрола ниту едно важно пристаниште. Албано Контарини слушаше и повремено погледнуваше кон својата баба, како човек што ќе го промени разговорот гледајќи во нешто непроменливо. Тој знаеше дека иднината на Венеција почна да се менува. Турците беа причината. Тие имаа потреба од море затоа што немаа море. Таа ноќ разговорот траеше долго, а никој од неговите пријатели не ја виде трагата на образот на бабата. Не ја виде ниту Албано Контарини, кој, откако ги изгаси свеќите, отиде да спие поминувајќи пред разголеното тело на својата баба, која не ја ни погледна, убеден дека тоа тело веќе не може да се менува, а тој не погледнуваше во жени што не се менуваа.

Кога се разбуди, Отело отиде да ја види сликата на бабата. Трагата беше таму, но и покрај тој факт, никој не ја забележуваше. Тој ги протри очите и погледна повторно. Црната линија сведочеше за неговата врска со една мртва жена. Тој ја имаше донесено таа црта од една друга страна на светот, а бабата не се противеше, можеби затоа што знаеше дека многу жени, мртви или живи, ќе се навикнат со трагите што црните мажи како Отело ќе ги донесат од други места, а тие ќе ги носат на своите тела, на своите стомаци, во постела и на душа. Отело донесе еден знак на запад, таму каде што насилно се доближуваа Турците, обидувајќи се низ морето да ја поминат пустината. Отело со внимание ги бришеше жената и секој дел од нејзиното тело, освен очите и цртата на образот. Овие две нешта не ги допираше. Очите не ги бришеше поради жената, цртата не ја бришеше поради себе, затоа што не можеше да ја брише својата кожа. Впрочем, тој беше црната црта на нејзината бела женска кожа. Никој освен него не ја гледаше цртата, не оти другите немаа очи, туку од навика, а луѓето брзо се навикнуваат со трагите што времето им ги остава на лицата. Ова, сепак, е повистинито за брчките отколку за отворите направени од раните, од сонцето или од болестите.

На почетокот, луѓето се обидуваат да ги скријат со шамии или со шал, после ги мачкаат со пудра, сè дури не се навикнат и не почнат да се однесуваат кон нив како кон траги од својот живот. Војниците се гордеат со трагите од битките, жените се гордеат со брчките од пораѓањето, децата зајакнуваат од трагите здобиени од играчките, а старците се разгалуваат со раните што ги здобиваат од болестите. На крајот на краиштата, сите заедно се тешат со тоа што на другите им велат дека трагите се сведоштва за нивните обиди за живеење. Луѓето низ животот се навикнуваат со сопствените траги и со трагите на другите. И Отело беше еден знак, една трага, бидејќи беше црн. Неговата кожа беше знак што го разликуваше од другите и луѓето се навикнаа на неа. Но, секако, без да го забораваат.

Кога дојде во Венеција, Отело имаше петнаесет години. Беше 1383 година.

Една недела, на венецијанското пристаниште го купи Албано Контарини, кој тогаш се шеташе со синот и со двете ќерки. Тој одеше напред со синчето за рака, а двете девојчиња одеа по нив облечени во бела облека начичкана со долга тантела што ги покриваше нивните нозе. На Отело девојчињата му се видоа како две далги, кои излегоа од морето следејќи го чамецот на Албано Контарини. Трговецот што го донесе Отело од пустината него и дванаесет други мажи и жени ги имаше наредено на пристаништето затоа што знаеше дека богатите Венецијанци во недела купуваат животни и луѓе. Животните им ги подаруваа на децата, а луѓето ги купуваа за жените.

Тој ден морето донесе повеќе животни отколку луѓе, а и повеќе луѓе отколку риби. Последните денови морето беше лошо и дрвените чамци за риба беа речиси празни. Пред пристаништето, свртени со грб кон морето и кон чамците, кои како трмави колена во вода се одбиваа еден од друг,

луѓето, животните и рибите си конкурираа едни на други за да се продадат. Секако дека ретките животни беа поскапи. Еден маж со црвени мустаќи и со волнена капа припиена на главата продаваше еден бел тигар затворен во кафез. Тигарот, можеби затоа што го имаше фатено морска болест или затоа што стопанот му дал некоја течност од сепија, која се даваше за смирување на болките, беше поспан. Се разбира дека мажот беше задоволен од тоа како се однесува тигарот. Тој не сакаше тигарот да биде агресивен оти тоа ќе ја намалеше неговата цена. Венецијанците купуваа дивни животни и на нив ја вежбаа својата строгост за припитомување. Ако животното не покажуваше знаци на питомење, тогаш никој не го купуваше. Мажите и жените од градот си се фалеа еден на друг со способностите за припитомување дивни животни, тоа го викаа успех, додека нивните деца се натпреваруваа во своите способности за здивување на припитомените животни, за што обично добиваа шлаканица, нешто што го сметаа за неуспех. Затоа, тоа утро тигарот собра најмногу луѓе. Децата се надеваа дека, кога ќе се расони од течноста од сепијата, тигарот ќе биде подив, додека родителите оправдано се сомневаа дека течноста од сепија има привремен ефект кај животното и дека, кога ќе се разбуди, тоа ќе биде опасно, па нема да можат да го скротат ни со сепија ни со риба. Но, освен тигарот, тој ден на венецијанското пристаниште со задоволство можеше да се види и како еден немирен мајмун јаде скапи бисквити што му ги даваа богатите деца, кои ги вадеа од џебовите и му ги доближуваа до устата, или шест еднакви пци со црни точки, кои правеа толку многу врева што тигарот повремено ја креваше главата, или еден куп канаринци во сите бои, кои ги имаа покриено плочките од пристаништето со толку многу мали пердуви што можеа да бидат доволни да се наполни со нив еден душек на киклоп, или зелени светликави змии, кои се лепеа меѓу себе како штотуку да излегле од тегла со џем,

или пак еден орел за кој се зборуваше дека е украден од некој далматински принц, веќе толку слеп од староста што не можел да разликува патка од орел, или една мала камила за која даваа писмена гаранција дека не расте повеќе и на чиј врат имаа врзано еден црвен крст како знак на почит кон верата на градот, или една голема табла на која на симетричен начин со мали игли имаа закачено сто и единаесет исушени пеперутки, кои изгледаа како соѕвездие што е излезо да се исуши откако пливало милиони години, или еден златен паун за кој велеа дека го имаат купено од една турска вдовица, која со неговите пердуви ги казнувала слугите, им ги бодела телата со нож, а во дупчињата им ги пикала врвовите на долгите пердуви.

Беше убав ден и сонцето, откако излегуваше од устата на тигарот, се освежуваше со џемот на змиите и се распарчуваше на стотици парчиња врз крилјата на паунот, кој, пак, крескаше повеќе од кое и да е друго суштество во Венеција, чиниш сонцето му се заглавило во грлото. Луѓето се движеа од едно до друго животно затоа што беше тешко да се избере тоа што требаше, затоа што фактички ниту едно не им ни требаше. Животните не извршуваа домашни работи. Во Венеција овие егзотични животни ги сметаа за подвижни уметнички објекти и затоа пристаништето повеќе личеше на една изложба над морето отколку на зоолошка градина на земјата.

Кога пазарот на животните заврши со купувањето на трите пци, на десетиците канаринци, на многуте пцовисани пеперутки, на една зелена змија со црвени очи и, откако никој не го купи тигарот, иако неговата цена во текот на денот се преполови, луѓето фрлија поглед кон луѓето што беа на продажба.

Албано Контарини немаше купено ништо сè до ручекот. Син му сакаше да купи една змија, но неговата мала сестричка ги собра усните и рече дека ѝ е страв оти змијата ќе ѝ влезе

помеѓу нозете и дека, кога ќе седнат да јадат, ќе ѝ излезе од устата. Братот ја нарече страшливка и залудно се обиде да ѝ објасни дека змиите не влегуваат во стомаците на луѓето, не затоа што дупките од телото не ги собираат, не затоа што немаат вештина да влезат во увото или во отворите на девојчињата, туку затоа што, според него, во човечкото тело нема трева и змијата нема со што да се храни таму. Но од каде знае змијата дека во стомаците нема трева, го прашуваше сестрата. Детето се лутеше, тупаше со нозете и ги караше будалестите сестри со исушен мозок, не затоа што се сомневаше дека тие не знаат што има во човечкото тело, туку затоа што немаше одговор на нивните прашања дали змијата знае што има во телата на луѓето. Албано Контарини се смееше и, без да го испушти синот од рака, тивко го влечеше кон едно диво животно. Кога стигнаа кај тигарот, се чинеше дека семејството Контарини се смири. На девојчињата им се допадна тигарот, но токму затоа детето се спротивстави. Јас не купувам мачки, рече тој. Видете како спие, како човек. Ако му дадете перница, ќе побара гуска за мочање, ако му дадете гуска, ќе побара стол, ако му дадете стол, тогаш ќе побара пижами, а ако му дадете пижами, ќе побара да чита книги, ако му дадете книги, ќе ја побара некоја од вас за жена и веќе нема да биде животно. Веќе има заборавено да каса и не е тигар, но не знае да бакнува и не може да стане маж. Девојчињата се насмеаја и почнаа да размислуваат за тоа како тигарот може да стане маж, затоа што тие беа толку возрасни што можеа да мислат на мажи, затоа што во Венеција генерално девојчињата од мали учеа дека мажот е најубавата кукла, а бракот најдолгата игра. Албано Контарини ја зазеде страната на синот, и тоа не само затоа што сакаше да најде некаква рамнотежа меѓу децата туку и затоа што не уживаше во животните, а ги сметаше и за бескорисни суштества бидејќи не работеа ништо. Нема смисла луѓето да работат за да ги хранат животните,

велеше тој. Албано Контарини веруваше дека, со исклучок на жените, вредноста на секое друго суштество е еднаква на извршената работа, а не на убавината. Жените беа исклучок затоа што тие вредеа и кога не работеа, затоа тој светот го делеше на три дела: суштества што работат, суштества што не работат и жени. Девојчињата не беа толку возрасни за да го делат светот на делови и, иако помеѓу убавото и корисното го избираа убавото, се повлекоа кога видеоа дека цената на тигарот се урна за само десет минути. Не вреди да го купуваме толку евтино, рече големата сестра и ја убеди и помалата.

Додека се врткаа од еден кафез до друг, застапаа кај камилата. Детето праша зошто ѝ го имаат врзано црвениот крст на вратот. Треба да станува збор за шега, животните немаат вера. Не е шега, рече поголемото девојче. Тоа го прават за да ѝ ја зголемат цената. Но зошто камила со крст е поскапа од камила без крст, праша помалото девојче. Ние сакаме да купиме само животно, а не поп.

Албано Контарини не беше верник, а неговата жена, која почина пред една година, беше многу приврзана за црквата. Таа ги носеше децата секоја недела во големата градска катедрала, а ноќе им читаше делови од Светото писмо, сè додека не заспијеа. Девојчињата личеа на мајката, а синот не личеше на никого затоа што немаше траен однос со ништо што вредеше, ниту со парите, ниту со црквата, ниту со морето, ниту пак со луѓето. Ги изневеруваше сите нешта што ги сакаше и тоа го правеше на толку природен начин што не можеше да го обвинуваш затоа што едноставно беше таков. Вистината е дека не успеваше да се посвети на нешто целосно и, за да ја тестира потребата што другите ја имаа за него, ги повредуваше, ги казнуваше и ги мачеше за да види како ќе реагираат. Мајка му веруваше и се тешеше со помислата дека нејзиното дете е разгалено, но Албано Контарини не мислеше дека е така. Тој веруваше дека неговото дете е производ

на свет во кој потребата да се живее во мир со другите луѓе не е задолжителна цел, уште помалку обврска, а најмалку средство. Да живееш во мир со другите не значи секогаш дека си го постигнал тоа што го бараш и затоа мирот не е секогаш неопходен. Времињата се менуваа и Венеција од тие години беше многу богата за да си го купи мирот со другите делови од светот, иако во поголемиот број случаи не го правеше тоа. Венеција почна да ги штеди парите за мир, но не и за војна. Таткото на Албано Контарини, кога беше сенатор на Републиката, секогаш избираше мир наместо војна. Албано Контарини се обидуваше да најде некаков баланс помеѓу двете, уверен дека и двете се средства за да се постигне целта, а разликата е само во тоа колкава е цената што треба да се плати за двете, цената некогаш ја правеше војната многу поскапа, а мирот поевтин, и на оваа точка требаше да се размисли пред да се избере, додека син му секогаш ќе ја избере војната пред мирот, без оглед на цената. Неговата жена веруваше дека верата постои за да им даде одговор на луѓето како Албано Контарини, кои не знаеја да изберат помеѓу војната и мирот, нешто што верата го имаше определено, како што велеше таа; верата секогаш е со мирот. Но со ова Албано Контарини не се согласуваше и затоа приказните на црквата не му даваа одговор, затоа што мислеше дека цената, а не мирот, почива во темелите на светот. Скапото нешто што го купувам евтино е многу поскапо од секое скапо нешто што го продавам евтино, велеше тој секогаш кога сакаше да ја прекине проповедта на жената, која се деконцентрираше навлегувајќи во свет на пресметки, за кој немаше ниту едно изострено сетило. Во синот Албано Контарини се гледаше себеси, изменет како последица на времето, а не на карактерот. Не сакаше да верува дека карактерот на синот е вроден, но се двоумеше и се обидуваше да биде внимателен. Особено по смртта на жената, мислеше

дека треба да ја извршува и нејзината улога што недостигаше, да му зборува на синот за морал, за љубов, за верата, за мирот, за разбирањето и за други слични нешта, кои и нему во не мал број случаи му беа корисни и ова не можеше да го одрекува. Тој не го бараше моментот, но го правеше тоа секогаш кога имаше можност, затоа и тој ден пред животното со крст на вратот рече: Оваа камила доаѓа од друго место, каде што луѓето не живеат како нас. Таму е многу топло и луѓето се многу сиромашни. Таму има само пустина и луѓето се помалку развиени. Некои од нив знаат да пишуваат и да читаат, но поголемиот дел никогаш немаат видено книга. Луѓето од пустината се диви, па затоа и, за разлика од нас, веруваат во различни нешта. Тие се молат на еден друг бог, кој, за разлика од нашиот, смета за природно да се убива за да се преживее. Ние живееме во поучениот дел од светот, но не во побогатиот дел. Тие живеат во побогатиот дел, ама таму луѓето се понеуки и само Бог знае зошто така ги има поделено работите, некои да знаат, а некои да имаат, или некои да знаат без да имаат, а други да имаат без да знаат. Тие, значи, не знаат какви богатства имаат, додека ние добро знаеме дека нашите богатства не се доволни и затоа сме решиле да одиме во тие места и да бараме нешта што ги немаме, а тие ги имаат, без оглед на тоа што тие не знаат дека ги имаат, а и тогаш кога знаат дека ги имаат, не знаат да ги употребуваат. Ние ним им го даваме своето знаење, а од нив го земаме богатството. Тие ни го даваат затоа што сфатиле дека да живееш како нас значи да живееш подобро, значи да знаеш да ја обработуваш земјата и од неа да вадиш скапоцени камења, или да пловиш по морето и од морето да вадиш риби и скапоцени корали што жените ги ставаат на вратот кога се мажат, или да вадиш бои од растенијата и од дрвјата и со нив да ги украсиш градовите, куќите и својата облека, или пак да посееш пченица, пченка, тутун и компири, кои не требаат само

за јадење, туку и за продавање. Како што ви реков, тие се подиви, но ние сме појаки. Ние сме појаки затоа што имаме знаење. Ние знаеме да создаваме оружје што убива брзо и во далечина, ние ги имаме најбрзите бродови во светот, со нив можеш да однесеш цела војска со мажи и да ги вратиш полни со стока или да однесеш стока каде што сакаш и да ја чуваш со вооружени мажи. Пред сè, за разлика од нив, ние имаме организираност. Тоа подразбира дека можеме да се обединиме за да постигнеме некоја цел и така ги имаме создадено војската, црквата, судот, сенатот, библиотеката, хипотеката, градовите и пристаништата. Тие ги немаат овие нешта затоа што живеат неорганизирано. Кога се караат, тие се убиваат еден со друг, додека ние кога се караме, одиме на суд, иако и ние убиваме без суд. Ние избираме неколку луѓе во сенатот што решаваат за даноците, војната, мирот, трговијата, школите, патиштата и за пловењето. Ние имаме држава, тие имаат племиња и ова е најголемата разлика меѓу нас. Последните години тие имаат научено дека да се живее како нас значи дека може да се живее подобро и дека може да се стане посилен. Затоа на брегот спроти нас секогаш има војни, да даде Господ да не стигнат дотука. Неколку племиња од нив се обединија затоа што сфатија дека така можат подобро да си го бранат своето богатство, но не само толку: сега и тие сакаат да ги земат и нашите богатства затоа што се дојдени многу блиску. Ние навистина сме многу понапред од нив, но тие се доближуваат затоа што научиле да прават бродови, да градат мостови и патишта, имаат научено да прават оружје и да имаат војска. Ова го прават денес Турците, тие зазедоа неколку острови и пристаништата што ние ги имавме со векови. Турците се диви, но учејќи од нас станаа и многу јаки. Нашите пари и нашето знаење веќе не се доволни и затоа сенатот одлучи дека повремено со Турците мора да се војува, иако други мислат дека, ако им дадеме пари, ќе

можеме да ги држиме на другата страна од морето. Можеби сенаторите што мислат така имаат право, но ако ние ги изгубиме островите и пристаништата што ги имавме, тогаш брзо ќе осиромашиме затоа што од таму веќе нема да доаѓаат стоки, храна, скапоцени камења и животни. Јас верувам дека ние ќе и понатаму ќе бидеме поучени, но тие ќе бидат посилни, а превласта помеѓу знаењето и силата паѓа со голема разлика во корист на знаењето. Има луѓе што веруваат дека знаењето секогаш победува над силата и јас сакам да верувам дека тоа е вистина. Има други што велат дека ние секогаш ќе бидеме поучени и со тоа и појаки затоа што Господ во кој ние веруваме е поучен од нивниот, кој, како што ви реков, е див и не е толку паметен како нашиот Господ. Ние веруваме во вера што на луѓето им вели дека не треба да убиваат, не треба да изневеруваат, не треба да лажат, да крадат и да ги искористуваат послабите и посиромашните, иако богатството што го имаме создадено има предизвикано и експлоатација и кражби и неверства. Но ова изгледа било неизбежно и нашите предци избрале да бидат богати христијани пред тоа да бидат чисти христијани и свештениците секогаш се обидуваале да ги утешат велејќи им да продолжат да се богатат со искористување на светот, но под еден услов: со парите што ги добиваат треба цел свет да го принудат да се врати на нашата вера. Но, иако се потрошени многу пари за да се посади нашиот Бог во пустината, по високите планини и непрегледни полиња, по мртви мориња и бескрајни реки, ова не се случило. Нашиот Господ не сакаше или можеби не знаеше да живее таму, а и луѓето што живееја во тие земји не ја прифатија нашата вера и продолжија да веруваат во својот. Ние се повлекохме од својата цел затоа што не најдовме средство за да ја оствариме. Господ стана цел, но не и средство за сопствената цел затоа што изгледа не сакал да замени еден друг бог. Кога тој се повлече, ние ги употребивме парите, но

Издавањето на ова дело беше поддржано од ТРАДУКИ, литературна мрежа на која припаѓаат Сојузното министерство за Европа, интеграции и надворешни работи на Република Австрија, Министерството за надворешни работи на Сојузна Република Германија, швајцарската фондација за култура ПроХелвеција, КултурКонтакт Австрија (по налог на Сојузната канцеларска служба на Република Австрија), Гете Институтот, Агенцијата за книги на Словенија ЈАК, Министерството за култура на Република Хрватска, Ресорот за култура на владата на кнежеството Лихтенштајн, Министерството за култура на Албанија, Министерството за култура и информирање на Република Србија, Министерството за култура на Република Романија, Министерството за култура на Црна Гора, Саемот на книгата во Лајпциг и фондацијата С. Фишер.

traduki 